

15. ve 16. Yüzyıllarda Bolu Sancakbeyleri¹ *Bolu Sancakbeys in 15th and 16th Centuries*

Ümit KATIRANCI *

* Arş. Gör. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ankara/Türkiye.
Res. Assist., Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Letters, Department of History, Ankara/Turkey.
umitk88@gmail.com.tr
ORCID: 0000-0002-4363-8472

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ
1982

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Date Received:

10/12/2021

Kabul Tarihi / Date Accepted:

02/03/2022

Yayın Tarihi / Date Published:

31/03/2022

Atf: Katıran, Ü. (2022). 15. ve 16. Yüzyıllarda Bolu Sancakbeyleri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 55, 89-100

Citation: Katıran, Ü. (2022). Bolu Sancakbeys in 15th and 16th Centuries, *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 55, 89-100

Öz

Bu çalışma, 15. ve 16. yüzyıllarda Bolu sancağına atanan sancakbeylerine odaklanmıştır. 1460-1596 tarihleri arasında Bolu'ya tayin edilen sancakbeylerinin kimlikleri, tespit edilebildiği kadarıyla atanma tarihleri, gelirleri ile görevden ayrılış tarihleri verilmiştir. Anadolu Beylerbeyliği altında klasik biçimde teşkilatlandırılmış Bolu'nun idarecileri arasında İsfendiyaroğlu (Candaroglu) Beyliği hânedanına mensup kişiler bulunmaktadır. Sancakta görev yapmış sancakbeyleri içerisinde en uzun süreli görev yapan kimseler bu aileye mensuplardır. İncelenen 136 yıllık sürecin 63 yılında hâkimiyet kuran bu aile, siyâsî varlıkları sona erse bile Osmanlı hâkimiyeti altında ve Osmanlı sultanlarının hizmetinde eski sahip oldukları coğrafyada hüküm sürmeye devam etmişlerdir. 15. yüzyılda İsmail Bey'in oğlu Hasan Bey 1 yıl, Kızıl Ahmed Bey 18 yıl, oğlu Mirza Mehmed Bey 12 yıl olmak üzere toplamda 31 yıl yönetimde kalmışlardır. 16. yüzyılda ise aynı aileden 5 kişi toplamda 32 yıl Bolu sancakbeyi olarak hizmet etmişlerdir. Osmanlı hânedanından iki kişi burada sancakbeyliği görevinde bulunduğundan dolayı Bolu, ikinci derece şehzâde sancağı statüsündedir. Araştırmada Osmanlı Arşivi, Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları ve Vakıf Kayıtlar Arşivi'nden belgeler kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bolu, sancakbeyi, tevcihat, Candarogulları, İsfendiyarogulları

Abstract

This study focused on the sancakbeys who appointed to the Bolu sanjak in the 15th and 16th centuries. The identities of the sanjakbeys ruling Bolu between 1460-1596, their appointment dates, their incomes and dates of departure from duty as far as can be determined are given. There are people from the İsfendiyaroglu Principality dynasty among the administrators of Bolu, which was classically organized under the Anatolian Beylerbeylik. Among the sancakbeys, the people served the longest in Bolu are members of this family. This family, which became the ruler in 63 years of the 136-year process in Bolu, continued to rule in the region under the Ottoman domination and in the service of the Ottoman Sultans, even if the political existence of their principality ended. During the 15th century, Bolu had ruled by Isfendiyarids for totally 31 years including Hasan Bey, son of İsmail Bey 1 year, Kizil Ahmed Bey 18 years, and his son Mirza Mehmed Bey 12 years. In the 16th century, 5 people from the same family served as the sancakbeyi of Bolu for a total of 32 years. Since two people from the Ottoman dynasty served as sanjakbeyi here, so Bolu became a second degree prince sanjak. In the research, documents from the Ottoman Archive, Atatürk Library Muallim Cevdet Manuscripts and Foundation Records Archive were used.

Keywords: Bolu, sancakbeys, appointment, Candarogulları, Isfendiyarogulları

¹Bu makale, Yeniçağ Tarihi alanında Türk Tarih Kurumu tarafından desteklenen ve Prof. Dr. Mustafa Alkan danışmanlığında hazırlanmakta olan "Candaroglu Ailesinin Osmanlı Sistemine Entegrasyonu: Bir Beylik Ailesi Şecere Araştırması" başlıklı Doktora tezi temelinde tek yazarlı olarak hazırlanmıştır.

Giriş

Sancak, Osmanlı idari mekanizmasının temelidir. Sancakların birleşiminden de vilayet/eyalet/Beylerbeylik denen üst birimler oluşmaktadır. Osmanlılar bir sancağı yönetmek üzere merkezden iki görevli atamaktaydılar. Bunlardan birisi ulemâ kökenli olup Sultanın ve devletin kanunlarını uygulamakla mükellef olan kadı, diğeri ise askerî kökenden gelen ve bu kanunları yürütmekle görevli olan sancakbeyi idi (İnalçık, 2009: s. 108). Sancaktaki timarlı sipahilerin de kumandanı olan bey, sancağın zamanla idarî bir yapıya dönüşmesi neticesinde idareci vasfını da kazanmıştır (Kunt, 1978: s. 26). Böylece, sancakbeyi askerî ve idarî bakımdan sancağın hem yöneticisi ve hem de kumandanı konumundaydı.

Osmanlı Devleti'nde sancakbeyliğine atanmanın birden fazla yolu mevcuttu. Sultanların çocukları I. Ahmed dönemindeki hânedan veraset usûlünün değiştirilmesine kadar sarayda yetiştirilir ve bir süre sonra devlet idaresinde tecrübe kazanmaları için taşradaki sancaklara sancakbeyi tayin edilirdiler. Şehzadelerin yönetimindeki sancaklara şehzâde sancağı denilmekteydi. Sultanın kız çocuklarından olma erkek torunları da sancaklara bey olarak gönderilirdi fakat bunların Beylerbeyliğe yükselmeleri kanunla yasaklanmıştı (Kanunname-i Al-i Osman, 2018: s. 22). Bolu, bu açıdan bakıldığında ikinci derecede şehzâde sancağı konumundadır. Nitekim Osmanlı hânedanından Şehzâde Ahmed'in oğulları Murad Çelebi ile Şehzade Alaeddin bir süre Bolu'da görev yapmıştır (Gök, 2014: s. 45). Yavuz Sultan Selim'in şehzadeliği sırasında oğlu Süleyman'a Bolu sancakbeyliği verildiği ancak Yavuz'un kardeşi Şehzade Ahmed'in itirazı sonrasında Süleyman'ın Kefe'ye gönderildiğine dair bir bilgi de mevcuttur (Taş, 2017: s. 38). Bundan başka, Kul sisteminden yetişen ve Sultanın hizmetinde olan devşirmeler de hizmetleri başarılı görüldüğü takdirde taşraya çıktıklarında sancakbeyi olabiliyorlardı. Bu usul, sınıflar arası dikey geçiş serbestliği denilebilecek bir uygulamaydı. Diğer taraftan, Osmanlı tarzı bir merkezleşmeyi de açıklamaktadır. Şöyle ki, Osmanlılar, ele geçirdikleri bölgelerdeki gayrimüslim çocukları devşirerek doğrudan Sultana bağlı bir hizmet sınıfına dâhil eden bir sistem yaratmışlardı. Bu sistem, hem Sarayda Sultan odaklı bir hizmetli sınıfı meydana getirerek Sultana bir meşruiyet kazandırıyor hem de Sultanın “inayetiyle” göreve gelmeleri nedeniyle bu kulların Sultana tabiiyetini pekiştiriyordu. Özellikle Fatih Sultan Mehmed döneminden sonra kul asıllı kimselerin sancakbeyi ve beylerbeyliğe tayin edilmesinin Osmanlılar tarafından bir merkezleştirme siyaseti olduğu ifade edilmektedir (Özcan, 2002: s. 349). Sancakbeyi olabilen diğer bir grup ise Osmanlıların siyasî varlıklarına son verdikleri siyasî teşekkülleri yöneten ailelerdi. Bunlar gerek Müslim gerekse gayrimüslim olsun, Sultanın iradesiyle bir sancağa bey olabiliyorlardı (Imber, 2016: s. 205-214). Bu türden uygulamalara yaygın olarak ocaklık sancaklarda rastlanılmaktaydı. Ocaklık sancaklar, yönetim biçimlerindeki farklılıklar nedeniyle yurtluk-ocaklık ya da hükûmet sancaklar olarak ikiye ayrılmaktadır. Yurtluk-ocaklık sancaklar, fetih sonrası yönetimi yerel idarecilere bırakılan ve timar sisteminin uygulandığı sancaklardır. Bu türden sancakları klasik sancaklardan ayıran en önemli özellik, bu sancağın idarecilerinin belirli bir ailenin elinde olmasıdır. Hükûmet sancaklar ise timar sistemi uygulanmayan ancak sancağın gelirinin tamamının yerel hâkimlere bırakıldığı ve genellikle idarecilerinin babadan oğula ya da aynı aileye tevcih edildiği bir yönetim sistemini ifade eden sancaklardır. Yurtluk-ocaklık sancaklar ile hükûmet sancaklar arasındaki başlıca fark yurtluk-ocaklık sancaklar arpalık veya sancak hâssî şeklinde verilirken, hükûmet sancaklar ise timar sisteminin olmayışı nedeniyle mülkiyet üzere verilmektedir (Kılıç, 2021: s. 315-331). Bu tanımlamalar, Bolu sancakbeylerinin kimlikleri üzerinde açıklamalar yapılırken ön planda tutulacağından burada kısaca açıklanmıştır.

Bu araştırma, Osmanlı'nın “klasik” tabiriyle adlandırılan döneminde Anadolu eyaletine bağlı bir sancak olan Bolu'nun sancakbeylerinin kimliklerine odaklanmaktadır. Böyle bir araştırmaya

girişilmesinin esas nedeni, klasik sancak yapısıyla teşkilatlandırılmış (yurtluk-ocaklık veya hükümet sancak olmayan) bir sancağın idaresinde aynı aileye mensup kişilere rastlanılmasıdır. İsfendiyaroğullarına mensup bu kişiler, 15. ve 16. yüzyıllarda Bolu sancakbeyi olarak tayin edilmişlerdir. Araştırmanın odaklandığı zaman dilimi ise İsfendiyaroğulları Beyliği'nin Fatih Sultan Mehmed tarafından ortadan kaldırıldığı 1461 yılından 16. yüzyılın sonuna kadar olan aralığı kapsamaktadır. Bu aralığın seçimi birkaç nedene dayanmaktadır.

Öncelikle Bolu, 1461 yılına kadar İsfendiyaroğulları Beyliği ile Osmanlı Devleti arasında bir uç bölgesi konumundadır. Fatih Sultan Mehmed'in saltanat yılları, İsfendiyaroğlu İsmail Bey ile kardeşi Kızıl Ahmed Bey arasında taht kavgasının yaşandığı bir dönemdir. Kızıl Ahmed Bey, bu süreçte Osmanlılara sığındı ve Beylik tahtına oturabilmek için Osmanlılardan yardım istedi. Osmanlıların hizmetinde bulunduğu süreçte, Sultan Mehmed, Kızıl Ahmed Bey'e Bolu sancakbeyliğini verdi. İsmail Bey ile Kızıl Ahmed Bey arasındaki bu mücadelenin sonucunda, Sultan Mehmed, 1461 yılındaki Trabzon seferi dönüşünde İsfendiyaroğulları Beyliği üzerine yürüdü ve İsmail Bey'i beylik tahtından uzaklaştırdı, yerine de Kızıl Ahmed Bey'i atadı. Aynı seferin dönüş yolunda Kızıl Ahmed Bey'i Mora sancakbeyliğine atayarak onu da beylik topraklarından uzaklaştırmak istedi. Bunu kabul etmeyen Kızıl Ahmed Bey, önce Karaman'a daha sonra da Akkoyunlu Uzun Hasan'ın yanına kaçtı. İsfendiyaroğlu hâkimiyetinde olan Kastamonu ile ona bağlı Sinop kazası Anadolu eyaletine bağlı Osmanlı sancakları haline getirildi. 1461'de fethedilen Amasra, Bolu sancağına dâhil edilerek sancağın teşkilatlanması gerçekleştirildi. Böylece, Bolu'nun serhad sancağı statüsü de ortadan kalkmış oldu. İşbu nedenlerle, Bolu sancağının Osmanlı hâkimiyeti altında nihai teşkilatlanmasının sona erdiği yıl olan 1461 yılı başlangıç yılı olarak seçilmiş ve araştırma 16. yüzyılın sonuna kadar götürülmüştür. Böylece Osmanlı Anadolu'sunda klasik bir sancağın idare tarzına sancakbeylerinin kimlikleri üzerinden yaklaşılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında timar ruznamçe defterleri, inamat defterleri, sancak tevcihat defterleri, mühimme defterleri, tahrir defterlerinden istifade edilmiştir. Ayrıca, aradaki boşlukların giderilmesi amacıyla diğer kaynaklara başvuru yapılmışsa da eksiksiz bir liste çıkarmak mümkün olmamıştır. Bolu'ya dair evrakın yetersizliği, özellikle 1461 yılı sonrasındaki 20 yılda ve 1596 sonrasında ön plana çıkmıştır. Listedeki birçok sancakbeyinin tayin tarihleri tespit edilmiştir fakat tespit edilemeyenlerin eksikliğini ortadan kaldırmak için ise tamamlayıcı yorumlara gidilmiştir.

İsfendiyaroğulları Beyliği'nin Sonu ve İlk İdari Düzenlemeler

Bolu, 1071 Malazgirt Savaşı sonrası Anadolu'nun Türkleşme evresinden itibaren uçlarda kalan ve kısa sürede bölgeye gelen Türk oymakları sayesinde Türkleşen bir yerdir. Selçuklular devrinde uçta fakat Türk hâkimiyetinde kalan bir bölge olarak varlığını sürdürmüştür. Anadolu beylikleri döneminde İsfendiyaroğulları hâkimiyetinde bulunan Bolu, gelişme göstermiştir. Şehir, 14. yüzyıl başlarında İsfendiyaroğulları ile Osmanlılar arasında sınır bölgesi konumundadır (Orhonlu, 1992: s. 276). İsfendiyaroğulları'nın Kastamonu'yu ele geçirip Çobanoğulları'na son verdikleri dönemde, Bolu ve havalisinde Umur Bey, Şahin Bey gibi yerel hanedanlar hüküm sürmüştür. Bu ailelerin kimlikleri ve kökenlerine yönelik tartışmalar halen güncelliğini korumaktadır. Öyle anlaşılıyor ki İsfendiyaroğulları ile Osmanlılar arasındaki bu bölge, bir süre yerel beyler tarafından yönetilmiş, daha sonra Osman Bey döneminden itibaren bölgede nüfuzunu arttıran Osmanlıların hâkimiyetine geçmiştir (Yakupoğlu, 2007: s. 46-52).

Bolu'nun Osmanlı hâkimiyetine girme süreci Osman Bey döneminde başlamış ve kademeli olarak devam etmiştir. Osman Bey, önce Sakarya havzasını ele geçirdi, ardından Sakarya'nın doğusuna doğru akınlarda bulundu. Böylece, Sakarya'nın doğusunda bulunan Mudurnu, Göynük, Göl Flanoz

ve Tarakçı Yenicesi bölgeleri Osman Bey'in nüfuz alanına girmiş oldu (Altuğ, 2020: s. 119-123). Osman Bey'in oğlu Orhan Bey döneminde de Bolu ve havalisine akınların devam ettiği görülmektedir. Aşıkpaşazade Bolu'nun fetih süreci hakkında ayrıntılı bilgi verir. Aşıkpaşazade'ye göre, Osman Gazi öldüğünde babasıyla beraber olan komutanlardan Konur Alp'i Bolu taraflarının fethine gönderdi. Bu harekât neticesinde Akyazı, Konrapa, Bolu ve Mudurnu Osmanlı hakimiyetine geçti (Aşıkpaşaoğlu, 1958: s. 38). İznik'in fethi sonrasında ise Orhan Bey, oğlu Süleyman Paşa'ya İzmit'i verdi ve onu Yenice, Göynük ve Mudurnu'ya havale etti. Süleyman Paşa harekete geçerek, oraların hisarlarını ele geçirdi (Aşıkpaşaoğlu Tarihi, 1985: s. 48). Bolu ve etrafına yönelik mücadele Yıldırım Bayezid devrine kadar sürmüştür. Yıldırım Bayezid, 1392 yılında İsfendiyaroğulları'nın siyasi varlığına son vermiş ve Bolu, Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir. 1402'de Yıldırım Bayezid ile Emir Timur arasında gerçekleşen Ankara Savaşı'nın sonucunda yaşanan Fetret Devri'nde Bolu, bir süre istikrarsızlık yaşamıştır ve şehir kısa bir süreliğine İsfendiyaroğulları'na geçmiştir. Çelebi Sultan Mehmed'in bölgede hâkimiyetini tesis etmesinin ardından Bolu, kesin olarak Osmanlı toprağı olmuştur (Taş, 2017: s. 14-15). Fatih Sultan Mehmed devrine kadar Bolu, Osmanlılar ile İsfendiyaroğulları arasında bir sınır sancağı hüviyetini kazanmıştır. Bu durum neticesinde Bolu, bu iki beyliğin mücadelesinde stratejik bir öneme sahip olmuştur.

Fatih Sultan Mehmed devrinde, İsfendiyaroğlu Beyliği tahtında İsmail Bey bulunuyordu. İsmail Bey'in kardeşi Kızıl Ahmed Bey, abisine muhalefet ederek Osmanlılara sığınmıştı. Bunun üzerine, Fatih Sultan Mehmed, Kızıl Ahmed Bey'i 1460 yılı öncesinde Bolu'ya sancakbeyi olarak tayin etti. Sultan, 1461 yılında çıktığı Trabzon seferinde Kastamonu ve Sinop'u ele geçirerek İsfendiyaroğulları Beyliği'ne son verdi. İsmail Bey'e ve ailesine de Yenişehir ve Yarhisar'ı verdi. Sultanın İsfendiyaroğulları Beyliği topraklarında yaptığı idari düzenlemelere göre; Kızıl Ahmed Bey, Sinop'un da içinde bulunduğu Kastamonu sancakbeyliğine, İsmail Bey'in oğlu Hasan Bey de Bolu sancakbeyliğine getirdi. Trabzon seferinin ardından İstanbul'a dönüş yolunda Fatih Sultan Mehmed, Kızıl Ahmed Bey'i Mora'ya sancakbeyi tayin etti ancak Kızıl Ahmed Bey bu atamadan memnun olmadığı için kaçtı ve önce Karamanoğullarına ardından da Uzun Hasan'ın yanına sığındı. Bu olay nedeniyle Sultan Mehmed de İsmail Bey'i ve ailesini Filibe'ye sürgün etti². Bu sırada Bolu sancakbeyliğinde bulunan oğlu Hasan Bey'in sürgün edilenlerden biri olup olmadığı bilinmemektedir.

1461 yılı, Bolu'nun idari teşkilatlanma anlamında istikrar kazandığı ve bu istikrarını uzun bir süre (19. yüzyıla kadar) koruyacağı dönemin başlangıcıdır. Aynı yıl, Fatih'in Güney Karadeniz seferleri sonucu Amasra, Kastamonu, Sinop ve Trabzon Osmanlı hâkimiyeti altına alınmıştır. Kastamonu sancağına Sinop kazası, Bolu sancağına da Amasra kazası bağlanarak her iki sancak Anadolu

²İbn Kemal. (1991). Tevârih-i l-i Osmân VII. Defter (Tenkitli Transkripsiyon). Turan, Ş. (Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu, s. 182-191; Gelibolulu Mustafa İ. (2003). Kühü'l-Ahbâr, C. II. Fatih Sultan Mehmed Devri (1451-1481). Şentürk, H. M. (Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu, s. 116-118; Behiştî Ahmed Çelebi, (2016). Târih-i Behiştî Varidât-ı Sübhânî ve Fütühât-ı Osmanî (791-902/1389-1502) II. Kaytaç, F. (Haz.) Ankara: Türk Tarih Kurumu, s. 282-285; İdris-i Bitlisi. (2019). Heşt Behişt VII Ketibe Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481. Yıldırım, M. İ. (Çev.) Ankara: Türk Tarih Kurumu, s. 151-154; Tursun Bey. (1977). Târih-i Ebü'l-Feth. Tulum, M. (Haz.) İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, s. 105-108; şıkpaşaoğlu. (1985). şıkpaşaoğlu Tarihi. Atsız, H. N. (Haz.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 152-157.

³BOA, MAD. nr. 152 vr. 71b-84a. BOA, MAD. nr. 17893. 1487-1489 yılları arasına tekabül eden Anadolu ruznamçe defteri. Bu defterde diğer birimler nahiye olarak anılırken Viranşehir "vilâyet" ifadesiyle tanımlanmıştır. 15. Yüzyıla ait defterlerde "vilâyet" tabiri sancağın bir alt birimi olmaktadır. II. Murad devrinde Arvanid sancağı 10 vilayetten müteşekkildi. Bu uygulama Fatih Sultan Mehmed devrinde de devam etmekteydi. Bu konuda tafsilatlı bilgi için bkz: Orhan Kılıç, (Osmanlı Taşrasının İdari Taksimatı ve Yöneticileri: Kuruluştan 19. Yüzyıla, Cilt 1, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 73-74.

beylerbeyliği idaresi altında teşkilatlandırılmıştır. Bu teşkilatlanma neticesinde Bolu sancağı, konumu itibariyle İsfendiyaroğulları ile Osmanlılar arasında kalan tampon bir bölge olmaktan çıkmıştır.

Bolu sancağının sınırlarının tespiti, Bolu'ya tayin edilen sancakbeylerinin yetki alanını ortaya koyması bakımından önemlidir. 15. yüzyılda Bolu sancağı Bolu, Çağa, Dodurga, Ereğli, Gerece, Hızırbeğ İli, Kıbrus, Konrapa, Mengen, Mudurnu, Onikidivan, Taraklıborlu, Ulus, Viranşehir, Yedidivan, Yenice olmak üzere 16 nahiyeden oluşmaktadır³. Sancak, 16. yüzyıla ait tahrir defterlerinden anlaşıldığı kadarıyla, 15. yüzyıldaki idari yapısını bu yüzyılda da aynen korumuş gözükmemektedir (AK. MC.YZ.d nr. 15: vr. 1a; TKGM. TT.d nr. 547: vr. 1a). Bolu sancağı kanunnamesinde Bolu, “vilâyet-i liva-i Bolu” şeklinde tanımlanmıştır (TKGM. TT.d nr. 35: vr. 1a; Taş, 2017: s. 273). Coğrafi alanın genişliğine bakıldığında sancak, bugünkü Bolu ili haricinde Düzce, Bartın, Karabük, Zonguldak ile Çankırı'nın Ovacık ilçesini kapsayan alana yayılmıştır.

Bolu Sancakbeyleri

Fatih Sultan Mehmed devrinde Bolu'yu yöneten kişilere dair sınırlı bilginiz bulunmaktadır. Bolu, Fatih Sultan Mehmed'in İsfendiyaroğulları Beyliği'ni ilhak etmesi münasebetiyle kaynaklarda yer almaktadır. İlhak süreci öncesinde 1460'da İsfendiyaroğlu Beyi İsmail Bey'in kardeşi Kızıl Ahmed Bey, ağabeyinin beyliği yönetmesine muhalefet edip Osmanlılara sığınmıştı. Bunun üzerine Osmanlı Sultanı II. Mehmed de, Kızıl Ahmed Bey'i Bolu'ya sancakbeyi tayin etti (Yücel, 1988: s. 101). Böylece Bolu, İsfendiyaroğlu Beyliği'ne sınır komşusu olarak Osmanlı himayesinde bulunan İsfendiyaroğulları hânedanından bir kişi tarafından yönetilmiş oldu. Bir yıl sonra Fatih Sultan Mehmed, İsfendiyaroğlu Beyliği'ni ortadan kaldırdı. Kızıl Ahmed Bey'i de Kastamonu'ya başbuğ tayin edildi. Bolu'nun boş kalması üzerine İsmail Bey'in oğlu Hasan Bey'i ise Bolu sancakbeyliğine getirdi (Yücel, 1988: s. 114). Bu atamalar neticesinde Bolu bir kez daha bir İsfendiyaroğlu yönetiminde kaldı. Kastamonu'ya tayin edilen Kızıl Ahmed Bey, aynı yıl gerçekleştirilen Trabzon seferi sonrasında Mora'ya tayin edildiyse de önce Karamanoğlu'nun yanına, ardından da Uzun Hasan'a iltica etti. Sultan II. Mehmed'in ölümüne kadar Akkoyunlu yanında kaldı. Bu hadise nedeniyle Fatih, İsmail Bey'i ve ailesini Filibe'ye sürgün etti. Bolu sancakbeyi olan İsmail Bey'in oğlu Hasan Bey'in de bu gidenler arasında olup olmadığı ise bilinmemektedir.

Kaynaklar, 1461 hadisesi sonrası Bolu hakkında uzun bir süre suskun kalmaktadır. Fatih dönemi anlatılarında 1461'den Sultan II. Mehmed'in öldüğü 1481 yılına kadar Bolu'ya dair az miktarda bilgi bulunmaktadır. Fatih'in Eğriboz seferi sırasında Bolu sancakbeyi Piri Bey isminde biridir. Şöyle ki, 1470'te Sultan II. Mehmed, Eğriboz Seferi'nde yken, Karamanoğlu Kasım Bey Ankara üzerine yürümüştü. Sefer sırasında ortaya çıkan bu tehlikeyi savuşturmak amacıyla Bolu sancakbeyi Piri Bey ile Ankara Sancakbeyi Küçücek Sinan Bey'in görevlendirildiği kaynaklarda ifade edilmektedir (İbn Kemal, VII, 1991: s. 301). Piri Bey'in göreve ne zaman geldiği ya da bu görevinde ne kadar süre bulunduğu bilinmemektedir. Öyle anlaşılıyor ki İsfendiyaroğulları ailesi bölgeden sürüldükten sonra merkezden tayin edilen kimseler (ailede Piri Bey isminde biri bulunmadığı için) Bolu'nun idaresinde yer almıştır fakat bu durum II. Bayezid'in 1481'de tahta geçmesi üzerine değişecektir.

II. Bayezid dönemi Bolu'nun sancakbeylerine dair bilginiz Sultan II. Mehmed devrine nispeten daha fazladır. Sultan Bayezid tahta geçtiğinde, Akkoyunlulara sığınan İsfendiyaroğlu Kızıl Ahmed Bey

⁴Shai Har-El, bu ismi Ahmed Bey olarak verir ancak Kızıl Ahmed Bey'in bu isimde bir oğlu yoktur. Büyük bir ihtimalle Mehmed Bey olmalıdır. Mehmed Bey, ileride görüleceği üzere 1499 yılı öncesi Bolu sancakbeyliğine tayin edilmiştir.

⁵Çankırı'nın dahi eski bir İsfendiyar Beyliği toprağı olması dikkat çekicidir. Şahin, İ. (1993). “Çankırı”. TDVDİA. Cilt 8, s. 216-218.

de Osmanlı topraklarına geri döndü ve kendisine Bolu sancağı verildi (İbn Kemal, VII, 1991: s. 200-201). Kızıl Ahmed Bey'in uzunca bir süre Bolu sancakbeyliğinde bulunduğu zannındayız. Kızıl Ahmed Bey, Sultan Bayezid devrinde savaflara katılmıştır. Askerleriyle birlikte hem Osmanlılar ile Memlûkler arasındaki Çukurova savaflarına (Shai Har-El, 2019: s. 199,227) hem de Moton seferine (İbn Kemal, VIII, 1997: s. 205) katılmıştır. Çukurova savafları sırasında oğlu Mehmed Bey⁴ ise Çankırı sancakbeyi idi⁵. Sultân II. Bayezid'in eski bir Türk hanedanından olması itibarıyla Kızıl Ahmed Bey'e Bolu'yu "aralık" olarak verdiği düşüncesindeyiz. Bu nedenle de Kızıl Ahmed Bey ve oğlunun birbirine yakın sancaklarda görev yaptığı ve savaflara birlikte katıldığı anlaşılmaktadır. Kızıl Ahmed Bey'in uzun süren sancakbeyliği sonrasında Bolu'ya 1499 yılı öncesinde Kızıl Ahmed Bey'in oğlu Mirza Mehmed Bey tayin edilmiştir (Atatürk Kitaplığı [A.K.]. Muallim Cevdet Yazmalar [M.C.YZ.d]. nr. O82: s. 75). Mirza Mehmed Bey, aynı zamanda Sultan Bayezid'in oğlu Şehzâde Abdullah'ın büyük kızı Şah Nisa Hatun ile evlenerek Osmanlı hânedanına damat olmuştur (Gök, 2014: s. 578). Mirza Mehmed Bey, babasının yerine Çankırı'dan Bolu'ya nakledilmiş olmalıdır. 1499-1503 Osmanlı-Venedik savafları sırasında Kızıl Ahmed Bey'in seferde yer aldığı bilindiğinden, yerine oğlu Mehmed Bey'in tayin edildiğini söylersek pek yanlış ifade etmiş olmayız. Mirza Mehmed Bey'in Bolu sancakbeyliği yaklaşık 10 yıl sürmüştür. II. Bayezid devrine ait bir inamat defterine göre, 5 Ağustos 1509'da Mirza Bey'in yerine Bolu sancakbeyliğine Şehzâde Ahmed'in oğlu Murad Çelebi getirilmiştir (Gök, 2014: s. 45).

Murad Çelebi'nin Bolu'ya atanması, Bolu'yu ikinci derece bir şehzâde sancağı konumuna yükseltmiştir. Böylece Bolu'nun da siyasi bakımından öneminin arttığı sonucuna varılmaktadır. Şöyle ki Sultan Bayezid'in saltanatı sırasında, oğulları Ahmed ile Selimşah arasında bir çekişme bulunuyordu. Şehzade Selimşah, oğlu Süleyman'ın Bolu'ya sancakbeyi yapılmasını istediye de Şehzade Ahmed buna itiraz etti. Ne de olsa Bolu, İstanbul'a oldukça yakın ve stratejik bakımdan önemli bir konumdaydı. Şehzâde Ahmed ile Şehzâde Selimşah arasındaki çekişmeyi sonuca bağlayacak hamle Sultan'dan geldi. Selimşah'ın oğlu Süleyman Kefe'ye gönderildi, Ahmed'in oğlu Murad da Bolu'ya tayin edildi (Emecen, 2016: s. 44-45). Yaklaşık bir yıl görevde kalan Murad Çelebi'nin yerine 25 Ekim 1510'da Şehzâde Ahmed'in diğer oğlu Şehzâde Alaeddin sancakbeyi tayin edildi. Alaeddin Çelebi, 1511 yılı sonlarında halen Bolu sancakbeyi olduğuna göre (Gök, 2014: s. 1346), bu görevini Yavuz Sultan Selim'in tahta çıktığı döneme kadar sürdürmüş olmalıdır. 1512 yılında Sultan Selim, babasının yerine tahta çıktı. Şehzade Ahmed ve oğulları, bu yeni Sultana muhalefet yolunu seçti. Böylece yeni Sultan ile şehzade Ahmed arasında taht kavgası başladı. Şehzade Ahmed Konya'da bulunduğu sırada oğlu Alaeddin'i Bursa üzerine gönderdiyse de bir sonuç alamadı. Sultan Selim ile Şehzâde Ahmed arasındaki mücadele, 15 Nisan 1513'te Yenişehir Ovası'nda yapılan savafla son buldu. 14 Mayıs 1513'te ise Şehzâde Ahmed'in çocukları ve erkek torunları ortadan kaldırıldığında Sultan Selim için herhangi bir tehlike kalmamıştı (Emecen, 2016: s. 75-91). Bu hadiselerin sonucunda Bolu ise şehzâde sancağı statüsünü kaybetti. Şöyle ki Yavuz, tahtını sağlama aldıktan sonra Şarkta ortaya çıkan Safevî tehlikesini ortadan kaldırmak amacıyla sefere çıktı. Kaynaklarda, Çaldıran Savaşı'na Kastamonu ve Bolu askerleriyle birlikte katılan kişi Mirza Mehmed Bey gösterilmektedir (Emecen, 2016: s. 130). Mirza Mehmed Bey, öyle anlaşılıyor

⁴Feridun M. Emecen, Yavuz'un Mısır seferi sırasında Kahire'de yaşananları naklederken, Bolu sancakbeyi Koçi Bey'in 2 Haziran 1517 sonrası donanmaya nezaret ettiğini söylemektedir ancak bu bilgi doğru değildir. Emecen, F. M. (2016). Yavuz Sultan Selim. İstanbul: Kapı Yayınları, s. 312. Bu bilgiye kaynak olarak ise Silahşör'ün Fetihname-i Diyar-ı Arab isimli eserini göstermektedir. Ancak kaynak Koçi Bey'i Bolu değil Bursa sancakbeyi olarak göstermektedir. Tansel, S. (1958). Silahşör'ün Feth-nâme-i Diyar-ı Arab Adlı Eseri. Tarih Vesikaları Dergisi, Yeni Seri, (Cild 1, 3(18), s.452. Nitekim Koçi Bey o tarihlerde Bursa sancakbeyi olup Yavuz Sultan Selim ile sefere gitmiştir. Kılıç, O. (2021). Osmanlı Taşrasının İdari Taksimatı ve Yöneticileri: Kuruluştan 19. Yüzyıla. Cilt 1, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, s. 485.

ki yeniden Bolu sancakbeyi olmuştu. Mirza Mehmed Bey'in Bolu'daki bu ikinci sancakbeyliği dönemi bir yıl kadar sürdü. Ertesi yıl 04 Kasım 1515'te Bayburd-Trabzon-Erzincan Beylerbeyliğine tayin edildi (Seslikaya, 2014: s. 133).

Mirza Mehmed Bey'in ardından 1515-1516 yıllarında Bolu sancakbeyliğine gerçekleştirilen tayinler birbirine ardına olmuştur. Sultan Selim, ordusuyla birlikte hareket edip Bolu'ya geldiğinde boş kalan sancağa 12 Kasım'da eski Larende sancakbeyi Mehmed Bey'i tayin etti (Seslikaya, 2014: s. 134). Bir ay kadar bu görevde kalan Mehmed Bey, 24 Aralıkta Rum Beylerbeyliği'ne tayin edildi (Seslikaya, 2014: s. 137). Mehmed Bey'den boşalan sancakbeyliğine 6 Ocak 1516'da 500.000 akça ile Silistre sancakbeyi Rum Kasım Bey getirildi (Seslikaya, 2014: s. 134). Rum Kasım Bey'in uzun süreli sancakbeyliği nedeniyle Bolu idaresi de istikrar kazanmıştır. Ekim-Aralık 1517 tarihli bir sancak listesine göre, Kasım Bey halen görevinin başında görünmektedir⁶ (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi [BOA]. D.9772: vr.2a). Öyle anlaşılıyor ki Rum Kasım Bey bu görevini 2 yıl kadar sürdürmüştür. Bolu'da Rum Kasım Bey dönemi 12 Şubat 1518'de sona erdi ve yerine eski Ankara sancakbeyi Mahmud Bey atandı (Seslikaya, 2014: s. 175). Mahmud Bey, bu görevini Sultan Selim'in oğlu Sultan Süleyman'ın tahta çıkışına kadar sürdürdü (BOA, DFE.RZ.d nr. 1: s. 397-398). Sultan Süleyman'ın tahta çıktığı tarihten (30 Eylül 1520) bir buçuk ay evvel, 6 Ağustos 1520'de, Mahmud Bey'in yerine 310.000 akça ile Silahdarbaşı Behram Bey, Bolu'ya sancakbeyi oldu (BOA, DFE.RZ.d nr.1: s. 398).

Yavuz Sultan Selim'in vefatı sonrası yerine geçen oğlu Sultan Süleyman'ın saltanatının başlarında Behram Bey'in halen görevde olduğu anlaşılmaktadır. Kanunî devrinin başlarına tarihlenen bir kanunname'deki sancak listesinde, Behram Bey 310.000 akça ile halen Bolu sancakbeyidir (Kanunname-i Sultan Süleyman Han: vr.119b).

Behram Bey'in ardından Bolu'nun idaresi hakkında kaynaklar bir süre sessiz kalmaktadır. Behram Bey'in sancakbeyliğinden 5 yıl sonrasına tekabül eden 1526-1527 yıllarına ait 2 ayrı sancak tevcih listesinden Bolu sancakbeyliğine 405.000 akça ile İsfendiyaroğullarından Kızıl Ahmed Bey'in oğlu Musa Bey'in atanmış olduğu anlaşılmaktadır (BOA, TSMA.d nr.5246: vr.3b; BOA, TSMA.d 10057: vr.3b). Musa Bey, ailenin diğer üyeleri gibi uzun bir süre Bolu sancakbeyliği yapmıştır. 1531 yılında tertip edilen Bolu tahrir defterinde sancakbeyi olarak halen Musa Bey görülmektedir (BOA, TT.d nr. 425: s. 4-5). 1534 yılına gelindiğinde Bolu sancakbeyliği Pîrî Paşa'nın oğlu Mehmed Bey üzerindedir (BOA, İE.HLT. nr.1/2: s. 2). Öyle anlaşılıyor ki Musa Bey, sancakbeyliği görevini 1534 yılına kadar sürdürmüş ve böylece yaklaşık 8 yıl Bolu'yu idare etmiştir. Piri Bey'e gelince sancakbeyliğinin ne kadar sürdüğü bilinmemektedir. Piri Bey sonrası için dahi kaynaklar suskundur çünkü Bolu idarecilerine dair 1534-1543 yılları arasında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

1543 yılına gelindiğinde, Bolu sancakbeyi Cündî Sinan Bey'dir. Sinan Bey, 10 Temmuz 1543 tarihinde sancakbeyi olduğu bilinmekteyse de ne zaman göreve geldiği belli değildir. 1545 yılı Nisan ayında dahi Sinan Bey halen görevindedir (E-12321 Numaralı Mühimme Defteri, 2002: s. 152). Böylece, Sinan Bey'in 2 yıldan fazla bir süre Bolu'da sancakbeyliği yaptığı sonucuna ulaşılmaktadır.

1547 yılı Bolu'nun idaresi için istikrarsızlık dönemidir. Aynı yıl tespit edilebilen ilk sancakbeyi Mehmed Bey'dir. Mehmed Bey'in Cündî Sinan Bey'in hemen ardından sancakbeyi olup olmadığı belli değildir. Mehmed Bey, 30 Nisanda Eğriboz sancakbeyliğine atanınca (Emecen ve Şahin, 1998: s. 58), aynı gün yerine 20 bin akça terakkî ile Sultanönü sancakbeyi Hüseyin Bey getirilmiştir (Emecen ve Şahin, 1998: s. 68). Hüseyin Bey, üç buçuk ay kadar görevde kalmış, daha sonra Birecik'e gönderilmiştir. 9 Ağustosta 350.000 akça ile eski Yemen Beylerbeyi Mustafa Bey, 13 Ağustosta yeniden Bolu'dan Birecik gönderilen Hüseyin Bey, 11 Eylülde ise 240.000 akça ile eski Antep Sancakbeyi Ali Bey Bolu

sancakbeyi olmuştur (Emecen ve Şahin, 1998: s. 69). Böylece, 30 Nisandan 11 Eylül tarihine kadar geçen yaklaşık 6 aylık süre içerisinde Bolu sancağına 5 farklı idareci görevlendirilmiştir. 1547'de bir sancakbeyi en kısa 4 gün, en uzun ise yaklaşık 3,5 aylık bir zaman diliminde sancakbeyi olabilmıştır.

Ali Bey'in sancakbeyliğine tayiniyle Bolu sancağı istikrara kavuşmuştur. Ali Bey dönemi sonrasında Bolu sancakbeyi olan kişiler tespit edilmiştir ancak bu kişilerin tamamının göreve gelme tarihleri ya da görevden ayrılış tarihlerini tam olarak tespit etmek mümkün olmamıştır. Ali Bey'in Bolu idareciliği, 2 Mart 1551 tarihine kadar sürmüştür. Bu tarihten sonra, Ali Bey'in yerine 301.282 akça ile eski Kilis sancakbeyi Ahmed Bey getirilmiştir. 11 Ağustos 1551'de ise Ahmed Bey'in yerine eski Erbil sancakbeyi Ali Bey tayin edilmiştir (Emecen ve Şahin, 1998: 69). Ali Bey'in eski Antep sancakbeyi olup bir süre Bolu'da görev yapan Ali Bey olup olmadığı bilinmemektedir. 11 Ekim 1554'de Bolu'nun sancakbeyi Mehmed Bey'dir ve Mehmed Bey anılan tarihte Van Kalesi muhafazasındadır (BOA, A.DVN.MHM.d nr. 1: 266/1450). Mehmed Bey'i 14 Şubat 1556 tarihinde hâlen görevinin başındadır (Küçükönder, 2003: 11a/105). 21 Haziran 1557'de Mehmed Bey'in yerine Bayezid Bey'in Bolu'da sancakbeyi bulunduğu anlaşılmaktadır ancak bu göreve ne zaman geldiği bilinmemektedir. Bayezid Bey'den sonra Bolu sancakbeyliğinde Paşa sancağında zeameti bulunan Mehmed Paşa'nın oğlu Hasan Bey'in bulunmaktadır (BOA, A.DVN.MHM.d nr. 4:26/242). Hasan Bey'in 27 Mart 1560'tan önce öldüğü anlaşılıyor (BOA, A.DVN.MHM.d nr. 4:20/181), yerine ise Gülabi Bey tayin edilmiştir (BOA, A.DVN.MHM.d nr. 4:40/413). Aynı yıl, 22 Nisanda Gülabi Bey'e Tarsus sancakbeyliği tevcih edilince, 400.000 akça ile Ardahan Sancakbeyi Sinan Bey Bolu'ya görevlendirilmiştir (BOA, A.DVN.MHM.d nr. 4:54/572). 30 Eylül 1565'te Bolu sancakbeyliği Mehmed Bey üzerindedir (BOA, A.DVN.MHM.d nr.5: 125/290). Mehmed Bey'in bu tarihten evvel atandığı bilinmekteyse de tayin tarihi hakkında bir malumat yoktur. Mehmed Bey'in ardından Bolu sancakbeyliğinde Veli Bey görülmektedir. Veli Bey, bu görevini 15 Mart 1566'ya kadar sürdürmüş, ardından da Amasya sancakbeyliğine tayin edilmiştir (Sevinç, 1994: s. 44).

Kanunî Sultan Süleyman'ın 1566 yılında Sigetvar Seferi'ndeyken vefat etmesi üzerine Osmanlı tahtına oğlu II. Selim geçmiştir. Kanunî döneminin sonlarından itibaren yeni padişah tahta çıktığında Bolu, Gazanfer Bey'in tasarrufundadır. 2 Nisan 1567'ye kadar görevde kalan Gazanfer Bey, daha sonra Niğde sancakbeyliğine nakledilmiştir (Sevinç, 1994: s. 37). Aynı gün, Eski Vidin Sancakbeyi olan İsfendiyaroğullarından Kızıl Ahmed Bey oğlu Vezir Mustafa Paşa'nın oğlu Mehmed Bey göreve getirilmiştir. Mehmed Bey'e Bolu sancağı 362.000 akça ile tevdi edilmiştir. Mehmed Bey'in hâsları 1569'da 442.000 akçaya çıkarılmıştır (Sevinç, 1994: s. 44). Mehmed Bey, yaklaşık 6 yıl Bolu sancakbeyliği yapmıştır. Ekim 1573 tarihli Kızıl Ahmed Bey oğlu Mustafa Bey'in vakfiyesinde Abdullah Kethüda'nın oğlu Hasan Bey isimli birisinin Bolu sancakbeyi tayin edildiği anlaşılmaktadır (Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Kayıtlar Arşivi [VGM].d 579: s. 167). Hasan Bey'in ne kadar süre görevde kaldığı bilinmemektedir. Hasan Bey'den sonra 1574 yılı başlarında Mustafa Paşa'nın oğlu Mehmed Bey sancakbeyi olduğuna göre, Hasan Bey'in sancakbeyliği bir kaç ay sürmüş olmalıdır (BOA, A.DVN.MHM.d nr. 25: 36/358). Görünüşe göre, II. Selim devri İsfendiyaroğulları sülalesinden kimselerin Bolu'yu idare ettiği bir dönem olmuştur.

Sultan II. Selim'in ardından Osmanlı tahtına Sultan III. Murad geçmiştir. Sultan Murad'ın saltanatının başlarında (Aralık 1574) Bolu sancağı, İsfendiyaroğlu soyundan Doğancı Hacı Ahmed Paşa'nın oğlu Mehmed Bey tasarrufundadır (BOA, A.DVN.MHM.d nr. 27: 361/863). Mehmed Bey, bu görevini 5 yıl kadar sürdürmüş ve 1579 yılına kadar görevde kalmıştır. 1579 yılında Bolu sancakbeyi olarak Davud Bey isimli birisini görmekteyiz (BOA, DFE.RZ.d nr. 69: s. 588). Davud Bey'in yerine aynı yıl Ekim ayında Mehmed Bey tekrar göreve getirilmiştir (BOA, KK.d nr.262: s. 47). Mehmed

Bey'in ikinci sancakbeyliği dönemi bu kez 7 yıl kadar sürmüştür, 25 Şubat 1586'da yerine Piri Bey tayin edilmiştir. Piri Bey'in sancakbeyliği kısa süreli olmuş ve bu 3 Nisana kadar görevinde kalmıştır. Anılan tarihte Mehmed Bey'in üçüncü ve son sancakbeyliği başlamıştır. Mehmed Bey, bir yıldan fazla bir süre yeniden Bolu sancakbeyliği yapmıştır (BOA, KK.d nr.262: s. 47). 15 Haziran 1587 tarihinde Bolu sancakbeyi olarak Behram Bey zikredilmektedir (BOA, A.DVN.MHM.d nr. 63: 9/16). Behram Bey, 6 yıl boyunca 1593 yılına kadar Bolu'yu yönetmiştir. Behram Bey'in yerine bir başka İsfendiyaroğlu, Bolu idaresine getirilmiştir. 30 Eylül 1593 tarihinde Bolu sancakbeyliği İsfendiyaroğlu Şemsi Paşa'nın oğlu Mahmud Bey'in üzerindedir (BOA, A.DVN.MHM.d nr.71: 3/7). Mahmud Bey'in bu görevini ne kadar süreyle ifa ettiği bilinmemektedir. Mahmud Bey'in sancakbeyliği döneminde, 27 Ocak 1595'te Sultan III. Murad vefat etmiş, yerine oğlu III. Mehmed tahta çıkmıştır. 21 yıllık III. Murad saltanatının 15 yılında Bolu sancakbeyliğinin İsfendiyaroğulları ailesinden kimselerin uhdesinde olduğu anlaşılmaktadır.

Sultan III. Mehmed'in saltanatının ilk yıllarında Bolu sancakbeyi, İsfendiyaroğlu Şemsi Paşa'nın oğlu Mahmud Paşa oğlu Mehmed Bey'dir. Aynı yıl devam eden Osmanlı-Habsburg savaşları sırasında Mehmed Bey'in bizzat seferde olması hasebiyle sancağının boş kaldığını ahalinin şikayetini içeren bir mektup nedeniyle yazılan 7 Temmuz 1595 tarihli bir hükümden anlamaktayız (BOA, A.DVN.MHM.d nr. 73: 365/800). Bundan 3 ay sonraya tarihlenen başka bir hükme nazaran aynı aileden bir başka isim, İsfendiyaroğlu Mustafa Paşa'nın oğlu Mehmed Bey'in göreve getirildiği anlaşılmaktadır (BOA, A.DVN.MHM.d nr. 77: 138/412). 1 yıl kadar görevde kalan Mehmed Bey'in yerine bu kez de kardeşi Ahmed Bey 24 Eylül 1596 tarihinde tayin edilmiştir. Ahmed Bey tespit edebildiğimiz son Bolu sancakbeyidir. III. Mehmed saltanatında İsfendiyaroğullarından kimselerin Bolu'da sancakbeyi olduğu göze çarpmaktadır.

Sonuç

Bolu sancağı, gerek İstanbul'a yakınlığı gerekse İstanbul'dan Anadolu'ya açılan yollar üzerinde bulunması hasebiyle Osmanlı döneminde stratejik bir sancak olmuştur. 1461 yılına kadar İsfendiyaroğulları Beyliği ile Osmanlı Devleti arasında serhat şehri hüviyeti kazanmış, beyliğin ortadan kaldırılmasıyla da Anadolu Vilâyeti'ne bağlanmıştır. 1461 yılında oluşturulan sancağın idarî üniteleri klasik dönem boyunca aynı kalmış, 16 nahiyesiyle uzunca bir süre varlığını korumuştur.

Bolu sancağının idarecileri arasında İsfendiyaroğlu (Candaroğlu) hanedanından kimseler bulunmaktadır. Her ne kadar siyasi teşekkülleri ortadan kalkmış olsa da, öyle anlaşılıyor ki İsfendiyaroğulları hanedanının bölgede varlıkları –sancakbeyi düzeyinde- 15. ve 16. yüzyıllarda devam etmiştir. Özellikle II. Bayezid, II. Selim, III. Murad ve III. Mehmed devirlerinde hânedandan kimseler uzun süreler boyunca Bolu sancağının yönetiminde yer almışlardır. Klasik bir sancak ve yönetim teşkilatlanması olan Bolu'da aynı aileden kimselerin yıllar boyu yönetimde bulunmaları bu durum esas sebebidir. Önce Kızıl Ahmed Bey, ardından oğlu Mirza Mehmed Bey'in burada uzun süreli görev yapmaları ailenin buraya yerleşmesine neden olmuş olmalıdır.

1460 yılından itibaren İsfendiyaroğulları hanedanından kimselerin sancakbeyliğine tayinleri, toplam tayinler içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Sancakbeyleri sürelerine baktığımızda ise 136 yıllık sürecin yaklaşık 63 yılında bu hânedana mensup kimseler sancakbeyliği yapmışlardır. İsfendiyaroğulları ailesine mensup olup sancakbeyliği yapan kimseler şunlardır: Kızıl Ahmed Bey, İsmail Bey'in oğlu Hasan Bey, Kızıl Ahmed Bey'in oğulları Mirza Mehmed Bey ve Musa Bey, Mirza Mehmed Bey'in oğlu Şemsi Ahmed Paşa'nın oğlu Mahmud Bey ile oğlu Mehmed Bey, Mirza Mehmed Bey'in oğlu Mustafa Paşa'nın oğlu Mehmed ve Ahmed Beyler ve son olarak Hacı Ahmed Paşa'nın

oğlu Mehmed Bey. Görüldüğü üzere aynı aileden 9 kişi Bolu sancakbeyliğinde bulunmuştur. En uzun süre görev yapan sancakbeylerine baktığımızda yine bu aileye mensup kimseleri görmekteyiz. Tespitlerimize göre, en uzun süre sancakbeyliği yapan kişi Kızıl Ahmed Bey'dir ve bu görevini 18 yıl boyunca yapmıştır. Ondan sonra en uzun süre sancakbeyliği yapan kişi ise oğlu Mirza Mehmed Bey'dir. 2 kez göreve gelen Mirza Mehmed Bey toplamda 12 yıl boyunca görevde kalmıştır. En fazla göreve gelen kişi de İsfendiyaroğlu Hacı Ahmed Paşa'nın oğlu Mehmed Bey'dir. 1574, 1579, 1586 yıllarında olmak üzere 3 kez sancakbeyi olmuştur.

Bir başka tespitimize göre, 1547 yılı Bolu sancağı için istikrarsız bir yıl olarak kayıtlara geçmiştir. Anılan yıl boyunca toplamda 5 sancakbeyi tayini gerçekleştirilmiştir. 30 Nisan 1547 tarihinde atanan Mehmed Bey, aynı gün görevden alınması nedeniyle en kısa süre sancakbeyliği yapan kişi olmuştur. Bu sonuçlara nazaran söylenebilir ki klasik dönemde bir Osmanlı sancağına tayin edilen kimseler içerisinde ümerâ oğulları ya da akrabaları önemli bir yer tutmaktadır. Bolu'ya tayin edilmiş 36 sancakbeyi içerisinde babalarının isimlerini tespit ettiğimiz 12 kişi ümera oğludur. 2 kişi ise Osmanlı hânedanına mensuptur. 12 kişiden 10 kişi ise İsfendiyaroğulları hanedanındandır. Buna göre tüm sancakbeyi atamalarının 3'te 1'i aynı aileye mensup kişilerdendir. İncelediğimiz 163 yıllık sürenin %40'ında Bolu'yu aynı aile yönetmiştir.

Kaynakça

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

Mühimme Defterleri: 1, 4, 5, 25, 63, 71, 73, 77.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri: 9772, 5246, 10057.

Timar Ruznamçe Defterleri: 1, 69.

Tapu Tahrir Defterleri: 425.

İE.HLT. nr.1/2: 2

İ.B.B. Atatürk Kitaplığı

Muallim Cevdet Yazmaları: Defter No: B15, O82.

KK.d nr.262

Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıf Kayıtlar Arşivi

VGM.d 579.

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi

TKGM. TT.d nr. 35, 547.

Altuğ, U. (2020). *Cihan İmparatorluğunun kurucusu Osman Beg*. Kronik Yayınları.

Âşıkpaşaoğlu. (1985). *Âşıkpaşaoğlu tarihi*. (H. N. Atsız, Haz.). Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Behişti Ahmed Çelebi, (2016). *Târih-i Behişti Varidât-ı Sübhânî ve Fütûhât-ı Osmanî (791-902/1389-1502) II*.

Kaytaz, F. (Haz.) Türk Tarih Kurumu.

Emecen, F. M. (2016). *Yavuz Sultan Selim*. Kapı Yayınları.

Emecen, F. M. ve Şahin, İ. (1998). Osmanlı taşra teşkilatının kaynaklarından 957-958 (1550-1551) tarihli sancak Teveih Defteri I. *Belgeler*. XIX (23), 53-123.

Fatih Sultan Mehmed, (2018). *Atam Dedem Kanunu Kanunnâme-i Al-i Osman*. Özcan, A. (Haz.). 2. Baskı.

Kronik Yayınları.

- Gelibolulu Mustafa Âlî. (2003). *Künhü'l-Ahbâr, C. II. Fatih Sultan Mehmed Devri (1451-1481)*. Şentürk, H. M. (Çev.). Türk Tarih Kurumu.
- Gök, İ. (2014). *Atatürk kitaplığı M.C.O.71 numaralı 909-933/1503-1527 tarihli in 'âmât defteri (Transkripsiyon-Değerlendirme)* (Tez Ne. 375664). [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Har-El, S. (2019). *Ortadoğu'da hâkimiyet mücadelesi: Osmanlı-Memlûk Savaşı 1485-1491*. Çağalı-Güven, G. (Çev.). Alfa Yayınları.
- Imber, C. (2016). *Ufukların sultanı Osmanlılar: İktidarın yapısı*. Eşlisoy, N. (Çev.) Elips Yayınları.
- İbn Kemal. (1991). *Tevârih-i Âl-i Osmân VII. Defter (Tenkitli Transkripsiyon)*. Turan, Ş. (haz.). Türk Tarih Kurumu.
- İbn Kemal. (1997). *Tevârih-i Âl-i Osmân VIII. Defter (Transkripsiyon)*. Uğur, A. (haz.). Türk Tarih Kurumu.
- İdris-i Bitlisi. (2019). *Heşt Behişt VII Ketibe Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481*. Yıldırım, M. İ. (Çev.) Türk Tarih Kurumu.
- İnalcık, H. (2009). *Osmanlı İmparatorluğu klasik çağı (1300-1600)*. 12. Baskı. Sezer, R. (Çev.). YKY Yayınları.
- Kanunnâme-i Sultan Süleyman Han*. Bayezid Devlet Kütüphanesi, Veliyüddin, No: 1969.
- Kılıç, O. (2021). *Osmanlı taşrasının idari taksimatı ve yöneticileri: Kuruluştan 19. yüzyıla*, Cilt 1, İdeal Kültür Yayınları.
- Kunt, İ. M. (1978). *Sancaktan eyalete: 1550-1650 arasında Osmanlı ümerası ve il idaresi*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Küçükönder, A. (2003). *Üsküdar Şer'iyeye sicilinin 18 numaralı transkripsiyonu*. [Yayınlanmamış lisans tezi]. Marmara Üniversitesi. Fen-Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Özcan, A. (2002). Kul. *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde. (Cilt 26, 348-350).
- Seslikaya, A. (2014). *Yavuz Sultan Selim'in sefer menzilnameleri (Çaldıran, Kemah, Dulkadiroğlu ve Mısır Seferi Menzilnameleri) ve Haydar Çelebi Ruznamesi: Transkripsiyon ve Değerlendirme*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Sevinç, P. (1994). *955-982/1548-1574 Tarihli Osmanlı beylerbeyi ve sancakbeyleri Tevcih Defteri (563 nr.)*. [Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Taş, K. Z. (2017). *Osmanlının arka bahçesi: Bolu Sancağı: 16. yüzyılda Bolu-Düzce-Bartın-Karabük-Zonguldak*. Post Yayınları.
- Topkapı Sarayı Arşivi H.951-952 tarihli ve E-12321 numaralı mühimme defteri*. (2002). Sahillioğlu, H. (Haz.). IRCICA.
- Tursun Bey. (1977). *Târîh-i Ebü'l-Feth*. Tulum, M. (Haz.) İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Yücel, Y. (1988). *Anadolu beylikleri hakkında araştırmalar XIII-XV. yüzyıllarda Kuzey-Batı Anadolu Tarihi: Çoban-oğulları Beyliği, Candar-oğulları Beyliği I. 2*. Baskı. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

EK:

Görev Tarihleri	Sancakbeyleri
1460	Kızıl Ahmed Bey b. İbrahim Bey
1461	Hasan Bey b. İsmail Bey
1470	Piri Bey
1481	Kızıl Ahmed Bey b. İbrahim Bey
22.01.1499 – 05.08.1509	Mirza Mehmed Bey b. Kızıl Ahmed Bey
05.08.1509 - 25.10.1510	Murad Çelebi bin Şehzade Ahmed
25.10.1510 – 1512 (?)	Alaeddin Çelebi b. Şehzade Ahmed
1513 - 04.11.1515	Mirza Mehmed Bey b. Kızıl Ahmed Bey
12.11.1515 - 24.12.1515	Mehmed Bey
06.01.1516 – 12.02.1518	Rum Kasım Bey
12.02.1518 – 06.08.1520	Mahmud Bey
06.08.1520 - (?)	Silahdarbaşı Behram Bey
1526 – 1534	Musa Bey b. Kızıl Ahmed Bey
1534 - (?)	Mehmed Bey b. Piri Paşa
10.07.1543 – 1545 (?)	Cündî Sinan Bey
30.04.1547	Mehmed Bey
30.04.1547 - 09.08.1547	Hüseyin Bey
09.08.1547 - 13.08.1547	Mustafa Bey
13.08.1547 – 11.09.1547	Hüseyin Bey
11.09.1547 – 02.03.1551	Ali Bey
02.03.1551 – 11.08.1551	Ahmed Bey
11.08.1551	Ali Bey
11.10.1554-14- 1557 (?)	Mehmed Bey
21.06.1557 – 1560 (?)	Bayezid Bey
(?) – 03.1560	Hasan Bey b. Mehmed Paşa
03.1560-22.04.1560	Gülabi Bey
22.04.1560-	Sinan Bey
1565 – 1565?	Mehmed Bey
1565 - 15.03.1566	Veli Bey
15.03.1566 - 02.04.1567	Gazanfer Bey
02.04.1567 – 1573(?)	Mehmed Bey b. Mustafa Paşa
1573	Hasan Bey b. Abdullah Kethüda
1574	Mehmed Bey b. Mustafa Paşa
12.1574 – 1579	Mehmed Bey b. Hacı Ahmed Paşa
1579	Davud Bey
18.10.1579 – 1586	Mehmed Bey b. Hacı Ahmed Paşa
25.02.1586 – 03.04.1586	Piri Bey
03.04.1586 – 1587	Mehmed Bey b. Hacı Ahmed Paşa
1587 – 1593	Behram Bey
1593 – 1595	Mahmud Paşa b. Şemsi Paşa
1595 - 24.09.1595	Mehmed Bey b. Mahmud Paşa b. Şemsi Paşa
24.09.1595 - 24.09.1596	Mehmed Bey b. Mustafa Paşa
24.09.1596 - (?)	Ahmed Bey b. Mustafa Paşa